

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษา เรื่องกรรมวิธีการสร้างซอด้วง กรณีศึกษาช่างธีรพันธุ์ ธรรมานุกูล ทำให้ทราบว่าคุณภาพของเครื่องดนตรีซอด้วงนั้น อยู่ที่กระบวนการสร้างงานและฝีมือของช่างที่รู้และเข้าใจในงานศิลปะผนวกกับความประณีต ความเอาใจใส่ในการทำงาน การเลือกใช้วัสดุที่มีคุณภาพที่ดี การพิถีพิถันในทุกขั้นตอนของการทำงาน ช่างธีรพันธุ์ ธรรมานุกูล เป็นช่างสร้างเครื่องดนตรีประเภทซอ ที่ได้รับการยอมรับในบรรดาศิลปิน อาจารย์ นักเรียน นักศึกษาตลอดจนนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีไทย เป็นผู้สร้างซอที่ได้มาตรฐานไม่ว่าจะเป็นซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย และซอด้วงก็คือซอประเภทหนึ่งในนั้นที่ช่างธีรพันธุ์ ธรรมานุกูล สร้างได้อย่างมีคุณภาพ คือ มีรูปทรง สัดส่วนที่สวยงาม และที่สำคัญคือคุณภาพในเรื่องของเสียงซอด้วงทุกคันมีความคมชัด กังวาน เสียงมีนาสิก มีแก้วเสียงทุกเสียงทำให้มีความสะดวกในการบรรเลง จนเป็นแบบฉบับที่ยอมรับแก่นักดนตรี และบุคคลในวงการดนตรีไทย

การศึกษาประวัติชีวิตและผลงานของช่างธีรพันธุ์ ธรรมานุกูล พบว่า ช่างธีรพันธุ์ ธรรมานุกูล เริ่มการเป็นช่างจากสถานะที่มีข้อจำกัดในด้านงบประมาณสำหรับซื้อหาวัสดุเป็นผลให้ต้องระมัดระวังในการทำงานทุกขั้นตอนเพื่อมิให้เกิดความผิดพลาด จึงเป็นแรงกระตุ้นทำให้เป็นคนละเอียดและใช้วัสดุอย่างคุ้มค่าและยังส่งผลให้เกิดคุณสมบัติที่ดีในด้านการทำงาน คือ มีความรู้และเข้าใจในงานศิลปะ มีความตั้งใจ ละเอียด พิถีพิถันในทุกขั้นตอน การปรับปรุงแก้ไขใด ๆ ก็ตามที่พบในงานสร้างซอด้วงของช่างธีรพันธุ์ ธรรมานุกูล เกิดจากความคิดเชิงสร้างสรรค์ผนวกกับการพัฒนาการเรียนรู้ การฝึกฝน อีกทั้งการยึดถือขนบในเชิงช่างแบบเดิมของช่างธีรพันธุ์ ธรรมานุกูล ทำให้งานทุกชิ้นเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง อีกทั้งการมีความรับผิดชอบ ชัดตรงกับลูกค้า จึงทำให้สามารถยึดถือเป็นอาชีพที่ยังคงยืนหยัดผลิตผลงานที่ตนเองมีความภาคภูมิใจ สามารถกำหนดรูปแบบคุณภาพของงาน และควบคุมการผลิตทุกขั้นตอน โดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปตามกลไกของตลาดที่มุ่งการผลิตในเชิงปริมาณ โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพของงานศิลปะ

ข้อสังเกตเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของซอด้วงช่างธีรพันธุ์ ธรรมานุกูล ที่ต่างจากช่างโดยทั่วไป คือ ด้านการตลาด เนื่องจากช่างธีรพันธุ์ ธรรมานุกูล เป็นผู้ผลิตงานเพียงคนเดียว ดังนั้นซอที่สร้างขึ้นมาจะสร้างเฉพาะเวลาที่มีคนสั่ง ไม่ได้ผลิตออกมาเพื่อขายเหมือนธุรกิจการขายเครื่องดนตรีในปัจจุบันนี้ แต่ซอด้วงก็ยังเป็นที่ต้องการของบุคคลอื่น ๆ และนักดนตรีไทยทั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากซอด้วงของท่านมีคุณสมบัติสำคัญที่ทำให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ต้องการของผู้ที่มีฝีมือในด้านการบรรเลงซอด้วง ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่สนใจในเรื่องของซอด้วง อาทิเช่น เอกลักษณ์ทางด้านกายภาพ เอกลักษณ์ทางด้านเสียง และเอกลักษณ์ในเชิงช่างที่ส่งผลให้มีความประณีตเรียบร้อยในการสร้างทุกขั้นตอน มีความพิถีพิถันตั้งแต่การเลือกไม้ การคัดวัสดุที่มีคุณภาพ การกลึง การเหลา การขัด รวมถึงความคงทนในเรื่องอายุการใช้งานและไม่เกิดการเสียหายได้ง่าย ซึ่งจะแตกต่างจากซอในระบบอุตสาหกรรม ที่จะมีอายุการใช้งานสั้น เสียงไม่มีคุณภาพ ไม่สะดวกต่อการบรรเลง จนสามารถกล่าวได้ว่าซอด้วงของช่างธีรพันธุ์ ธรรมานุกูล มีคุณภาพเนื่องจากช่างธีรพันธุ์ ธรรมานุกูล จะเป็นผู้กำหนดคุณภาพเองทุกชิ้น

กรรมวิธีการสร้างซอด้วงของช่างธีรพันธุ์ ธรรมานุกูล มีลักษณะเฉพาะในกรรมวิธีการสร้าง คือ การสร้างงานแต่ละขั้นตอน มีกรรมวิธีการสร้างที่แตกต่างจากระบบอุตสาหกรรม ในด้านการกลึงรูปทรง การขัด และการใช้ไม้คกถึงลวดลายที่ส่งผลต่อความประณีต และการสร้างที่ยังคงสร้างตามแบบโบราณ ทั้งเป็นศิลปินผู้สร้างงานศิลปะอย่างแท้จริง เนื่องจากผลงานการผลิตซอด้วงทุกชิ้น มีความตั้งใจทำอย่างละเอียด ประณีตบรรจงในทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการกลึงงานไม้ การขัดไม้ ฯลฯ จะสังเกตเห็นได้ชัดเจนว่าทำด้วยความระมัดระวัง พิถีพิถันในทุกชิ้นงานและขั้นตอนของการทำ ทำให้งานที่ออกมามีคุณภาพดี

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพเสียงของซอด้วง คือ ขนาดและสัดส่วนของกระบอกซอ ที่ส่งผลต่อความนุ่มนวลของเสียง , ชนิดและประเภทของเนื้อไม้ , คุณภาพของหนังงูที่ส่งผลต่อความนุ่มนวล ความใส และกังวานของเสียง , คุณสมบัติของไม้ที่นำมาทำห้อยง , ขนาดและคุณภาพของสาย ที่ส่งผลต่อความดังของเสียง , คันชักซึ่งส่งผลต่อความนุ่มนวลของเสียงและความสะดวกในการบรรเลง , การคัดสรรวัสดุที่มีคุณภาพ รวมไปถึงวิธีการกลึงสัดส่วนต่าง ๆ ให้ได้รูปทรงที่สมส่วน ทั้งองค์ประกอบทั้งหมดนี้ต้องเป็นองค์ประกอบที่เหมาะสมกัน อันเป็นปัจจัยสำคัญส่งผลทำให้เสียงซอมีคุณภาพ ทั้งนี้การที่ช่างจะสรรคสร้าง

เครื่องดนตรีซอด้วงให้เป็นที่ยอมรับในกลุ่มผู้นิยมในศิลปะดนตรีประเภทนี้ได้นั้น ต้องอาศัย การเรียนรู้ หมั่นทดลองฝึกฝนด้วยความเอาใจใส่ มีความมานะพยายามตลอดช่วงชีวิต นับตั้งแต่การใช้เครื่องมือ การเลือกสรรวัสดุที่เหมาะสม การพัฒนาการสร้างงาน และยังคง เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องของซอด้วงเป็นอย่างดี โดยเฉพาะในเรื่องความไพเราะ ในเสียงของซอด้วง จึงจะสามารถสร้างงานออกมาเป็นที่น่าพึงพอใจ จนถึงขั้นฝีมือชั้นครู ซึ่ง การเรียนรู้เหล่านี้ ไม่สามารถหาได้ในระบบการเรียนการสอนตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ แต่ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่มีลักษณะการขวนขวาย พยายามและความตั้งใจจริง ผู้เรียนต้องหมั่น สังเกตและฝึกฝนด้วยตัวเองจากการลงมือปฏิบัติจริง จึงจะสามารถสร้างประสบการณ์และ ความชำนาญจนเกิดเป็นวิชาชีพของตน

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 4 ท่าน เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพเสียงของ ซอด้วง พบว่า “ซอด้วง” ที่มีคุณภาพเสียงที่ดีจะต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ คือ สายซอ หาง ไม้ วัสดุ และขนาดของหย่อง สัตว์ส่วนต่าง ๆ ทั้งกระบอกซอ รูปทรง และคุณภาพของเนื้อไม้ ส่วนปัจจัยประกอบในเรื่องคุณภาพของซอจะต้องขึ้นอยู่กับช่างผู้สร้างที่มีความรู้ ความเข้าใจ ในศาสตร์ของเสียงดนตรีไทย ทั้งยังต้องมีประสบการณ์และความชำนาญในการสร้างเป็น อย่างดี ได้แก่ การผูกมัดดอก การปรับและตกแต่งเสียงซอด้วง การขึ้นสาย การชิงหนัง การ คำนึงถึงเสียงของซอไทย เพราะสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ล้วนเป็นองค์ประกอบที่ส่งเสริมให้ซอ ด้วงมีคุณภาพดียิ่งขึ้น กระบวนการสร้างซอด้วงของช่างธีรพันธุ์ ธรรมานุกูล จึงนับได้ว่า เป็นกรรมวิธีการสร้างที่คำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 4 ท่าน ได้กล่าวมา นับเป็น แนวทางในการสร้างและปรับปรุงคุณภาพของซอด้วง และอาจนำสู่การพัฒนาคุณภาพซอด้วง ให้มีเอกลักษณ์ด้านเสียงและรูปทรง ให้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาและการดำเนินการวิจัย เรื่องกรรมวิธีการสร้างซอด้วงของช่างธีรพันธุ์ ธรรมานุกูล ถือเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและส่งเสริมการวิจัยด้านวิชาการทาง ดนตรี เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและปรับประยุกต์ใช้ในสิ่งต่าง ๆ อันเป็นสิ่งที่ สะท้อนถึงภูมิปัญญาของช่าง จากการดำเนินการวิจัยพบข้อเสนอแนะที่น่าจะได้ทำการวิจัย สืบเนื่องดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างซอด้วงที่สร้างด้วยฝีมือของช่างฝีมือกับการสร้าง ด้วยเครื่องจักร
2. ศึกษาสถานภาพของอาชีพการสร้างซอด้วงในสังคมไทย